

УДК 658:316.46]:005.586

DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/167-12>**Лігоненко Л. О.**

доктор економічних наук, професор,
професор кафедри бізнес-економіки та підприємництва,
ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана»
ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-5597-5487>

Чумак А. Д.

студентка,
ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана»
ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-5597-5487>

Ligonenko Larisa, Chumak Anastasiia

National Economic University named after Vadym Hetman

УСПІШНІСТЬ БІЗНЕСУ: ДИСКУСІЙНІ ПИТАННЯ ЗМІСТОВОЇ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ ТА МЕТОДИЧНИХ ЗАСАД ОЦІНЮВАННЯ

Метою статті є поглиблення вивчення проблеми оцінювання успішності підприємництва та напрямів підвищення успішності функціонування малого та середнього бізнесу. Актуальність статті полягає у необхідності розкриття змісту поняття «успішність підприємства», яка є інтегральною якісною характеристикою стану підприємства, віддзеркалює наявність конкурентних переваг та потенціал подальшого розвитку. У статті наведено характеристику поняття «успішність підприємства» через систематизацію визначення поняття іншими авторами та виокремлення ключових аспектів фокусування уваги. Виокремлено методичні підходи до оцінювання успіху бізнесу різних науковців та проаналізовано їхні напрацювання. Застосовано теоретичні методи дослідження, які дають змогу сформулювати нові гіпотези щодо визначення й аналізу успішності. Результатом дослідження стало виокремлення та змістовне розкриття найважливіших критеріїв успішності підприємства, що включають у себе мірила успішності як для власників, так і для споживачів та партнерів/інвесторів. Сформовано «портрет» успішного підприємства.

Ключові слова: успішність підприємства, ефективність підприємства, інтегральна якісна характеристика, критерії успішності, оцінювання успішності, портрет успішного підприємства.

BUSINESS SUCCESS: DISCUSSION ISSUES OF CONTENT INTERPRETATION AND METHODOLOGICAL FRAMEWORK FOR ASSESSMENT

Effective economic activity of any enterprise, regardless of size, is an important factor in the economic and social development of the country's economy, improving the welfare and quality of life of the population, increasing the GDP of the state and the like. To succeed in business today, entrepreneurs need to be flexible and have good planning and organization skills. The growing uncertainty and variability of the external environment require entrepreneurs and managers to be highly competent in setting up business structures. Accordingly, the question arises of determining the ultimate goal of the creation and operation of the business (enterprise), as well as the formation of the terminological field (set of terms), which are used for this purpose. The purpose of the article is to deepen the study of the problem of assessing the success of entrepreneurship and ways to increase the success of small and medium-sized businesses. The relevance of the article lies in the need to disclose the content of the concept of "enterprise success", which is an integral qualitative characteristic of the state of the enterprise, reflects the presence of competitive advantages and the potential for further development. The article describes the characteristics of the concept of "enterprise success" through the systematization of the definition of the concept by other authors and highlighting the key aspects of focusing attention. The methodological approaches to assessing the success of the business of various scientists are highlighted and their developments are analyzed. Theoretical research methods have been applied to form new hypotheses regarding the definition and analysis of academic performance. The result of the study was the selection and meaningful disclosure of the most important criteria for the success of an enterprise, including measures of success for both owners and consumers and partners / investors. A "portrait" of a successful enterprise has been formed.

Keywords: enterprise success, enterprise efficiency, integral qualitative characteristics, success criteria, evaluation of success, portrait of a successful enterprise.

JEL classification: C12, C13, C14, C18, C19

Постановка проблеми. Ефективна господарська діяльність будь-якого підприємства незалежно від розмірів є важливим чинником економічного і соціального розвитку економіки країни, підвищення добробуту та якості життя населення, збільшення обсягу ВВП держави тощо. Щоб досягти успіху в бізнесі сьогодні,

підприємцям потрібно бути гнучкими та мати хороші навички планування й організації. Зростання невизначеності та мінливості зовнішнього середовища вимагають від підприємців і менеджерів високої компетентності під час налагодження діяльності бізнес-структур. Відповідно, виникає питання визначення кінцевої мети

створення та функціонування бізнесу (підприємства), а також формування термінологічного поля (сукупності термінів), які для цього використовують.

Сьогодні щодня з'являються все нові й нові бізнеси, підприємства та стартапи. Велика частина з них незабаром припиняє свою діяльність; деякі банкрутують, деякі просто не приносять прибутку. Що є критерієм підприємницького успіху? На перший погляд, відповідь очевидна – отримання певного обсягу прибутку. Проте нині таке спрощене розуміння перестає віддзеркалювати усе різноманіття результатів діяльності підприємства та, відповідно, проявів успішності підприємства. Необхідний новий підхід до тлумачення поняття «успішність» у сучасному підприємстві.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивчення теоретичних і практичних аспектів успішності бізнесу здійснювалося в енциклопедичній (С. Ожегов, В. Гіжевський) та навчальній (С.Ф. Покропивний) літературі, у працях багатьох вітчизняних та зарубіжних учених та бізнесменів, серед яких: Л. Брендан, К. Куницький, О. Висоцький, О. Масюк, Х. Плещан, С. Мочерний, О. Устенко, Х. Мундст Йерн, К. Сейборі та ін. Питання, що залишається невирішеним: як вірно оцінити успішність підприємства, щоб дана методика була універсальною для кожного бізнесу.

Мета статті полягає у дослідженні змістової інтерпретації поняття «успішність» бізнесу, а також систематизації наявних підходів до вимірювання успішності підприємства.

Вклад основного матеріалу. У сучасних умовах для кожного суб'єкта господарювання актуальним та важливим завданням є досягнення успішності свого бізнесу (підприємницького успіху). Проте точка зору керівників та управлінців різних організацій та бізнес-структур на змістовне наповнення цього поняття, як показало проведене дослідження, не є тотожною.

На думку К. Куницького [1], засновника міжнародної компанії навчально-консалтингового проекту для власників бізнесу, успішний бізнес – це «живий організм зі злагодженою роботою, без збоїв та поломок, із правильною розстановкою пріоритетів та дисципліною реалізації». О. Висоцький [2] визначає успіх у бізнесі «як уміння досягати поставлених цілей». О. Масюк [3] вважає, що підприємницький успіх не

виникає на порожньому місці, передусім цей успіх оцінюється в голові підприємця шляхом порівняння дійсності з намірами, планами, бажаннями, цілями та відданістю.

Варто зазначити, що між тлумаченням понять «успішність» та «успіх» також існують суттєві відмінності. Термін «успішний», за визначенням С. Ожегова [4], означає «той, що містить у собі успіх, вдалий», а поняття «успіх» – це «вдача в досягненні чого-небудь і суспільне визнання». Своєю чергою, «вдача» трактується автором як «необхідний або бажаний результат справи». Виходячи з даного пояснення, далі у статті ми будемо використовувати більш ширше поняття – «успішність».

Систематизацію визначень поняття «успішність» стосовно підприємства різними авторами представлено в табл. 1.

Узагальнивши підходи різних учених та економістів, успішність підприємства можна інтерпретувати як результат досягнення поставлених цілей та планів і реалізації ідей; позитивні (у динамічному чи порівняльному вимірі) економічні і соціальні результати господарювання. Досягнення успішності є наслідком синергії належним чином налагоджених бізнес-процесів та організаційно-соціального механізму, а також взаємодії усіх учасників та стейкхолдерів, що забезпечує усім реалізацію їхніх інтересів, отримання економічної та соціальної вигоди.

Методичні підходи до оцінювання успішності підприємства були досліджені у працях багатьох науковців. Так, Г.А. Жучкова [11] розробила тривимірну модель, яка охоплює такі критерії успішності бізнесу, як:

1) ефективність підприємства – відношення між результатами та витратами або між продукцією, яка вироблена, і витратами на виробництво цієї продукції;

2) гнучкість підприємства – організація ресурсів підприємства, що дає змогу швидко й ефективно перейти до нової продукції;

3) економічність підприємства – економічне та оптимальне використання ресурсів підприємства.

Г.В. Янголь [12], розкриваючи зміст системи збалансованих показників (Balanced Scorecard) Каплана і Норттона, охарактеризувала їх як «ключові показники успішності». Цільовий результат визначається за

Таблиця 1

Визначення поняття «успішність підприємства» різними авторами

Автор	Зміст поняття «успішність підприємства»	Аспект, на якому фокусується увага
Х.В. Плещан [5]	Позитивний, обов'язково значущий результат діяльності, який досягається за допомогою значних зусиль та енергії, напруженої продуктивної праці	Результат діяльності; значні зусилля; продуктивна праця
С.Ф. Покропивний [6]	Результативність підприємництва, що забезпечує реалізацію підприємницької ідеї та визнання, схвалення її суспільством	Реалізація ідеї
С.В. Мочерний, О.А. Устенко [7]	Не тільки максимальні прибутки, а й соціальна відповідальність, а найважливішим складником успішності підприємницької діяльності є психологія, культура та етика підприємництва	Соціальна відповідальність
Х. Мундст Йерн [8]	Досягнення високих доходів	Фінансовий вимір Доходи
Брендан Лайл [9]	Наявність міцної культури компанії з працівниками, які стоять за місією	Корпоративна культура
Кріс Сейборі [10]	Бізнес із гнучким керівником, що має гарні навички планування та організаційні здібності	Керівництво

чотирма напрямками: фінанси, клієнти, внутрішні бізнес-процеси та розвиток персоналу.

Д.В. Крисанов та Л.І. Стешенко [13] розглянули поняття ефективності підприємства в розрізі окремих складників, визначивши такі її види, як:

1) економічна ефективність – співвідношення отриманих результатів до витрачених ресурсів та ефективність досягнення мети;

2) соціальна ефективність – відповідність діяльності підприємства соціальним цілям і потребам суспільства;

3) екологічна ефективність – відповідність діяльності компанії екологічним нормам, упровадження сучасних технологій перероблення сировини, утилізації відходів тощо;

4) організаційна ефективність – ступінь досягнення підприємством поставлених цілей за використання обмежених ресурсів;

5) управлінська ефективність – ступінь адаптації підприємства до мінливості навколишнього середовища;

6) технічна ефективність – перехід на нові технології перероблення продовольчої сировини та випуску продуктів харчування.

Ураховуючи напрацювання попередніх досліджень та запропоноване нами тлумачення терміна «успішність», визначимо критерії оцінювання успішності підприємств. Використовуючи тлумачення, яке дав В. Гіжевський [14], критерій – це мірило для визначення, оцінки предмета чи явища; ознака, взята за основу класифікації.

Пропонується виокремити такі критерії успішності підприємства, як:

1. Споживацька успішність – оцінка успіху підприємства з позицій споживачів (клієнтів). Ідентифікувати наявність або відсутність успішності у цьому вимірі можуть прямі та опосередковані результати вибору продукції або послуг конкретного підприємства серед інших альтернативних можливостей через його привабливість для споживачів:

– темп росту кількості клієнтів (споживачів);

– ступінь задоволеності клієнтів (споживачів) продукцією (послугами) нашого підприємства, зокрема наданнями ними позитивних відгуків та рекомендацій щодо купівлі наших продуктів (послуг) іншим клієнтам (споживачам);

– кількість лояльних покупців та повторних купівель;

– співвідношення кількості споживачів товарів або послуг конкретної компанії до загальної кількості споживачів товарів або послуг у галузі, в якій дана компанія здійснює свою діяльність (наприклад, співвідношення споживачів продукції The Coca-Cola Company до загальної кількості споживачів безалкогольних напоїв) тощо.

2. Партнерська успішність – визнання успіху підприємства його партнерами завдяки орієнтації підприємства на успішну та взаємовигідну колаборацію та співробітництво, ділову співпрацю з конкретним підприємством через його позитивний імідж; формування бізнес-екосистеми. Показниками, що характеризують цей критерій, є:

– кількість укладених партнерських угод із вітчизняними та зарубіжними партнерами;

– наявність та ступінь зрілості бізнес-екосистеми підприємства;

– зростання обсягів продажу (прибутку) підприємства, отриманого завдяки партнерським відносинам.

3. Кадрова успішність – мірило позитивного настрою всередині підприємства, особистісне зростання працівників підприємства, реалізація їхніх економічних інтересів та особистих цілей. На кадрову успішність указують:

– рівень та динаміка плинності кадрів;

– тривалість закриття вакансій;

– кар'єрне зростання працівників;

– задоволеність працівників відношенням підприємства-роботодавця, сформованою корпоративною культурою.

4. Інвестиційна успішність – визнання успішності діяльності підприємства потенційними та фактичними інвесторами. Об'єктами оцінювання успішності є:

– обсяги залучених інвестиційних коштів підприємством;

– кількість вітчизняних та іноземних інвесторів;

– зростання інтегрального показника інвестиційної привабливості підприємства, який ураховує різноманітні фактори вигід та ризиків інвесторів в разі інвестування в дане підприємство.

5. Фінансова успішність – мірило успішності діяльності підприємства для його власників. Показники, що характеризують цей критерій:

– обсяг та динаміка прибутку підприємства;

– обсяг та динаміка формування доданої вартості;

– рентабельність активів та власного капіталу підприємства;

– відсутність ознак критичного фінансового стану та загрози банкрутства (великий обсяг заборгованості, прострочена заборгованість, погіршення чи критичний стан платоспроможності тощо).

6. Екологічна успішність – оцінка впровадження екологічно відповідального підприємництва; вплив підприємства на навколишнє середовище. Цей критерій доцільно використовувати тільки для підприємств, діяльність яких має вплив на навколишнє середовище. Критеріями оцінювання успішності є:

– позитивна динаміка показників антропогенного впливу діяльності підприємства на довкілля та навколишнє середовище;

– кількість випадків та активність (організатор, спонсор) участі підприємства в різноманітних екологічних заходах, акціях;

– нагороди підприємства, отримані за захист навколишнього природного середовища, екологічно відповідальне підприємництво.

7. Суспільна успішність – оцінка успіху підприємства суспільством завдяки громадянській позиції, соціально відповідальній поведінці, позитивному іміджу. Цей прояв успішності ідентифікують такі показники:

– своєчасність та обсяг сплати податків;

– кількість фінансово підтриманих соціальних проектів та ініціатив;

– рейтинги та титули підприємства у конкурсах (наприклад, щорічний конкурс «Підприємець року»);

– кількість ініціатив, до яких долучилося підприємство.

Ураховуючи вищенаведене, можна сформулювати «портрет» успішного підприємства: високий рейтинг підприємства за оцінками споживачів; велика кількість успішних партнерств підприємства з вітчизняними та

іноземними компаніями; швидка тривалість закриття вакансій та задоволеність працівників своїм роботодавцем; висока інвестиційна привабливість та активність; високоприбуткова господарсько-фінансова діяльність та відсутність фінансових проблем; мінімальні негативні обсяги антропогенного впливу на довкілля, наявність позитивного суспільного іміджу та соціально відповідальної поведінки.

Висновки. Таким чином, у статті визначено та проаналізовано поняття «успішність»; розглянуто мето-

дичні підходи до оцінювання успішності підприємства різних авторів; запропоновано нові критерії оцінювання успішності діяльності підприємства в сучасних умовах. Аналіз діяльності підприємства за даними показниками дає можливість приймати обґрунтовані стратегічні рішення щодо його розвитку. Подальші дослідження будуть спрямовані на розроблення методичного інструментарію оцінювання успішності для формування інтегрального оцінювального показника.

Список використаних джерел:

1. Шевченко Н., Куницький К. В українському середовищі повільно, але впевнено збільшується частка системних бізнесменів. URL: <https://business.ua/uk/kirilo-kunitskij-v-ukrajinskomu-seredovishchi-povilno-ale-vpevno-zbilshuetsya-chastka-sistemnikh-biznesmeniv> (дата звернення: 20.02.2021).
2. Висоцький О. Малий бізнес. Велика гра : практичний посібник із ведення бізнесу. *Visotsky Consulting*. 2014. С. 48.
3. Масюк О. Ведення успішного бізнесу : методичний посібник. 2009. С. 6.
4. Ожегов С. Словарь русского языка. Около 57000 слов. Москва : Русский язык, 1975. 874 с.
5. Плецан Х. Успішність в управлінській діяльності. 2011.
6. Гузела О., Босак І. Виробниче підприємництво : підручник. Львів : Українська академія друкарства, 2014. 396 с.
7. Мочерний С., Устенко О., Чеботар С. Основи підприємницької діяльності : посібник. Київ : Академія, 2001. 280 с.
8. Мескон М., Альберт М., Хедоури Ф. Основы менеджмента : учебник. Москва : Дело, 1992. 702 с.
9. Шалімов Р. Як досягти успіху у якості підприємця. URL: <https://hard-life.kz/280-kak-dobitsja-uspeha-v-kachestve-predprinimatelja.html> (дата звернення: 20.02.2021).
10. James M.. How to run a successful small business. URL: <https://www.investopedia.com/articles/pf/08/make-money-in-business.asp> (дата звернення: 21.02.2021).
11. Жучкова Г. Результативність діяльності підприємства: науково-методичні аспекти її визначення. *Ефективна економіка*. 20130. № 11.
12. Янголь Г. Методичні підходи до вимірювання ефективності діяльності підприємства. 2013.
13. Крисанов Д., Стешенко Л. Результативність і ефективність діяльності підприємств: оцінювання та максимізація. *Економіст*. 2012. № 7.
14. Популярна юридична енциклопедія / В. Гіжевський та ін. Київ : Юрінком Інтер, 2002. 528 с.

References:

1. Shevchenko N., Kunitskiy K. V ukrainському seredovishchi povilno, ale vpevno zbilshuetsya chastka sistemnikh biznesmeniv. Available at: <https://business.ua/uk/kirilo-kunitskij-v-ukrajinskomu-seredovishchi-povilno-ale-vpevno-zbilshuetsya-chastka-sistemnikh-biznesmeniv> (accessed 20 February 2021).
2. Visotskiy O. (2014) Maliy biznes. Velika gra: Praktichniy posibnik iz vedennya biznesu. Visotsky Consulting. P. 48.
3. Masyuk O. (2009) Metodichniy posibnik «Vedennya uspishnogo biznesu». P. 6.
4. Ozhegov S. (1975) Slovar russkogo yazyka. Okolo 57000 slov. Moskow: Russkiy yazyk. 874 p.
5. Pletsan Kh. (2011) Uspishnist v upravlinskiy diyalnosti.
6. Guzela O., Bosak I. (2014) Virobniche pidpriemnitstvo: pidruch. Lviv: Ukrainska akademiya drukarstva. 396 p.
7. Mocherniy S., Ustenko O., Chebotar S. (2001) Osnovi pidpriemnitsoy diyalnosti: posib. Kyiv: Akademiya. 280 p.
8. Meskon M., Albert M., Khedouri F. (1992) Osnovy menedzhmenta: ucheb. Moskow: Delo. 702 p.
9. Shalimov R. (2019) Yak dosyagti uspihku u yakosti pidpriemtsya. Available at: <https://hard-life.kz/280-kak-dobitsja-uspeha-v-kachestve-predprinimatelja.html> (accessed 20 February 2021).
10. James M. (2020) How to run a successful small business. Available at: <https://www.investopedia.com/articles/pf/08/make-money-in-business.asp> (accessed 21 February 2021).
11. Zhuchkova G. (2013) Rezultativnist diyalnosti pidpriemstva: naukovu-metodichni aspekti ii viznachennya. *Efektivna ekonomika*, no. 11.
12. Yangol G. (2013) Metodichni pidkhodi do vimiryuvannya effektivnosti diyalnosti pidpriemstva.
13. Krisanov D., Steshenko L. (2012) Rezultativnist i effektivnist diyalnosti pidpriemstv: otsinyuvannya ta maksimizatsiya. *Ekonomist*, no. 7.
14. Populyarna yuridichna entsiklopediya / [V. Gizhevskiy. V. Golovchenko. V. Kovalskiy ta in.]. Kyiv: Yurinkom Inter. 2002. 528 p.